

УДК 658.7.012.34:621

Сачинська Л.В.

Хмельницький національний університет

ВПЛИВ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

© Сачинська Л.В.

В статье рассмотрены понятия “логистическая система”, “логистические затраты”, а также исследовано влияние их на объем реализации продукции на примере машиностроительного предприятия. Представлены рекомендации относительно контроля над ними.

У статті розглянуто поняття “логістична система”, “логістичні витрати”, а також досліджено вплив їх на обсяг реалізації продукції на прикладі машинобудівного підприємства. Наведенні рекомендації щодо контролю над ними.

In the article the concept is considered “logistical system”, “logistic charges”, and also considers the influence them on the volume of realization of products on the example of machine-building enterprise. Aiming of recommendation in relation to control above them.

Постановка проблеми. В сучасних ринкових умовах країни, комерційні відносини формуються в умовах високої конкуренції, невизначеності і нестійкості ринкового середовища. Тому, щоб досягти успіху в підприємницькій діяльності, вже недостатньо використовувати лише маркетингові підходи, потрібно застосовувати сучасні високоефективні способи і методи управління. Найпрогресивнішим науково-прикладним напрямом в даній області є логістика. Це наука про управління процесами концентрації розподілу і руху матеріальних, сервісних, інформаційних і фінансових потоків, а також оптимізації параметрів і характеристик даних потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням логістики присвячена значна кількість наукових праць іноземних та вітчизняних вчених. Серед найвідоміших науковців, що вивчають загальні питання логістики, логістичних витрат, логістичних операцій можна відмітити Амітан В.Н., Алесинська Т.В., Анікін Б.А., Бажин І.І., Бевзенко В.Ф., Бритченко Г.І., Бурсаков А.В., Волошин

Р.В., Дегтярева О.І., Дудар Т.Г., Гаджинський А.М., Голофаєва І.П., Кальченко А.Г., Ковтун К.М., Кристофер М., Крикавський Є.В., Кузнецов В.Г., Колодизєва Т.О., Окландер М.А., Пономарьєва Ю.В., Харрісон А., Ремко ван Хоук, Джеймс С.Джонсон, Дональд Ф.Вуд, Деніель Л. Вордлоу, Поль Р.Мерфі, Лактіонова О.Е., Ларіна Р.Р., Лазєбник Р.М., Лукінський В.С., Малєвич Ю.В. Ніколайчук В.Е., Пілюшенко В.Л., Плахута А.А., Решетнікова І.Л., Смиринський В.В., Трідід О.М., Башіров І.Х., Цвиринько І.А., Фролова Л.В., Чухрай Н.І., Шубін А.А. Разом з тим деякі питання розглянуті в науковій літературі не достатньо і потребують поглибленого, вивчення та удосконалення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження впливу логістичних витрат на обсяг реалізації продукції машинобудівного підприємства, наведенні рекомендації що до управління ними.

Виклад основного матеріалу. Головне з завдання логістики є поєднання економічних, технологічних, організаційних, екологічних та інформаційних можливостей й інтереси процесу товароруку, розглядаючи його як єдину систему. Саме через це одним із найважливіших понять в логістиці є визначення логістичної системи.

Відзначимо, що логістична система - це взаємопов'язаний ланцюг процесів, ланок і предметів, починаючи з походження, переробки і закінчуючи споживанням або перерозподілом товарів у межах встановлених цілей. Вона складається із сукупності елементів, так званих «ланок логістичної системи», між якими встановлені певні функціональні зв'язки і відношення.

Логістична система повинна стійко працювати при допустимих відхиленнях параметрів і зовнішнього середовища (при коливаннях ринкового попиту, змін умов постачань матеріальних ресурсів, варіаціях транспортних тарифів, здатна відповісти швидким постачанням необхідного товару). При значних коливаннях зовнішнього середовища логістична система повинна пристосовуватися до нових умов, міняючи програму функціонування, параметри і критерії оптимізації.

Логістична система повинна базуватися на інтегральній парадигмі логістики. Межі такої інтегрованої мікрологістичної системи визначаються виробничий - розподільчий цикл, що включає процеси закупівель матеріальних ресурсів, організацію постачання,

внутрішньовиробничі і дистрибутивні функції, організацію продажів і післяпродажний сервіс. Інтегрована логістична система володіє хорошою реакцією на зміну споживчого попиту, і здатна відповісти швидким постачанням необхідного товару.

Для ефективного функціонування логістичної системи необхідне вдале використання внутрішнього потенціалу та можливостей взаємовідносин із зовнішнім середовищем, щоб задовільними споживачів. Індикатором оцінки діяльності системи підприємства можна вважати логістичну складову - логістичні витрати.

Логістичні витрати являються якісним показником ефективності функціонування логістичної системи та інструментом управління підприємством.

Логістичними слід вважати витрати, пов'язані з рухом матеріалів від первинного джерела до кінцевого споживача. Абсолютно точний їх розрахунок є дуже складним, оскільки сучасні теорія і практика бухгалтерського обліку "проходять осторонь" біля таких затрат. Немає наукових рекомендацій зі структури та методики розрахунку, відповідних форм і звітності. Все це зумовлює той факт, що логістичні витрати перебувають поза контролем керівництва підприємства, тому існує необхідність удосконалення інформаційної системи бухгалтерського обліку.

Витрати підприємств, що входять до складу логістичних витрат, дуже різноманітні і підрозділяються за елементами витрат, функціональними областями і центрами відповідальності.

Використання традиційних бухгалтерських схем, які і сьогодні існують на більшості підприємств, покладаються на довільні методи розподілу загальних і непрямих витрат тому часто спотворюють істинні показники вигідності товарів і каналів збуту. Деколи ці традиційні методи обліку абсолютно не підходять для аналізу вигідності покупців і ринків, оскільки вони спочатку створювалися для калькуляції собівартості продукції.

Оскільки управління логістикою орієнтується на використанні поняття потоку і направлена на інтеграцію ресурсів всього ланцюга постачання, що йде від постачальників до кінцевих споживачів, то викликає необхідність у розробці методів, що дозволяють оцінити витрати і ефективність потоку, що розповсюджується по цьому ланцюгу.

Основна причина, що процес розподілу виявився таким складним для багатьох підприємств, полягає в нестачі інформації про витрати. Необхідність управляти загальним процесом розподілу як закінченою системою, що враховує взаємний вплив рішень в різних сферах виникнення витрат, робить вплив і на методи обліку витрат в організації. Звичайно традиційні системи обліку розподіляють витрати по досить широко агрегованим категоріям, що утрудняє надалі проведення детальнішого аналізу, який необхідний при ідентифікації істинних витрат на обслуговування покупців для конкретних товарів. В умовах, коли відсутня можливість проведення аналізу агрегованих даних про витрати неможливо також виявити реальний потенціал компромісних варіантів, існуючих в рамках логістичної системи.

Для логістичних витрат вітчизняних машинобудівних підприємств характерне:

- роздрібнення серед багатьох груп витрат у межах окремих процесів, фазових поділів тощо;
- наявність значної частки у загальних витратах підприємств, що постійно зростає;
- змінність їхніх величин в окремих періодах;
- незбіг відповідальності за формування цих витрат в організаційних підрозділах (структурах) підприємства із сутністю витрат, визнаних в теорії обліку, що спричиняє складність їхньої реєстрації та практичне управління ними;
- слабкоструктурованість логістичних витрат, яка аргументується, по-перше, поділом їх на реальні та очікувані, по-друге, проблемним виокремленням логістичних витрат із сукупних витрат підприємств.

Хочемо відзначити те, що єдине визначення логістичних витрат, їх структура і класифікація на сьогодні відсутнє. В літературі виділяють такі основні проблеми ідентифікації та оцінювання логістичних витрат в економічній системі підприємства:

- 1) коректність виокремлення логістичних витрат із сукупних витрат діяльності підприємства та їхній облік;
- 2) відсутність положень щодо чіткої методики розрахунку (нормування) окремих (особливо неявних) складових логістичних витрат, загально визнаних у теорії логістики;

3) неможливість повного економічного оцінювання ефективності логістичних витрат;

4) відсутність можливості ефективного управління логістичними витратами та їхнього планування [1].

Але також вважаємо, що логістичні витрати, які містяться в операційній діяльності не дають адекватної картини про реальний стан логістичних витрат на підприємстві: деякі з них взагалі не враховуються, а ті, що враховуються, не завжди ефективно оцінюються.

Тому виникає необхідність досягнення оптимізації логістичних витрат з метою управління логістичною діяльністю задля підвищення ефективності господарювання машинобудівних підприємств і покращення їхнього фінансового стану.

Загальноприйнятий спосіб компонування логістичних витрат, обчислених за видами діяльності, полягає у співставленні конкретних витрат з конкретними керованими подіями. Типові об'єкти аналізу в калькуляції логістичних витрат за видами діяльності — це замовлення, споживачів, канали розподілу, продукти і послуги з доданою вартістю. Спосіб розподілу витрат залежить від об'єкта аналізу, обраного для вивчення.

Для дослідження стану логістичних витрат на машинобудівному підприємстві ВАТ «Красилівський машзавод» пропонуємо використати кореляційний аналіз. Цей метод дасть можливість проаналізувати вплив різних факторів на показники ефективності діяльності підприємства (обсяг реалізації продукції). Вихідні дані для кореляційного аналізу наведені в таблиці 1.

Для проведення кореляційного аналізу було відібрано 20 факторів – ознак, кількість спостережень охоплювала 8 періодів (роки з 2001-2008). І оцінили попарно кореляційний зв'язк, використавши інструмент **Корреляція** з «Пакету аналізу» Microsoft Excel [2].

При проведенні розрахунків одержали коефіцієнти парної кореляції відносно впливу на обсяг реалізації продукції підприємства. Проаналізувавши одержані результати, можна стверджувати, що існує досить тісний зв'язок з результативним фактором (обсяг реалізації продукції) і такими показниками:

- собівартість реалізованої продукції, вартість виготовленої продукції, собівартість виготовленої продукції, матеріальні затрати,

адміністративні витрати (дуже високий прямий зв'язок);

- частка вартості логістичних витрат у обсязі реалізованої продукції (дуже високий зворотній зв'язок);

- витрати на утримання складських приміщень, витрати на збут, інші операційні витрати, витрати на 1 кв.м., витратомісткість (високий прямий зв'язок);

- частка витрат на доставку готової продукції у валовому прибутку, частка витрат на утримання складських приміщень у валовому прибутку, частка логістичних витрат у валовому прибутку від реалізації продукції (сутєвий зворотній зв'язок);

- транспортно заготівельні витрати, витрати на доставку готової продукції (незначний прямий зв'язок);

- частка транспортно заготівельних витрат у собівартості реалізованої продукції, рентабельність виробничих витрат, рентабельність доходу, матеріаловіддача (незначний зворотній зв'язок).

Таблиця 1

Вихідні дані для кореляційного аналізу підприємства
ВАТ "Красилівський машзавод" у системі логістики

	Показники	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1	Обсяг реалізації продукції, тис.грн.	11818	18828	26943	37789	57754,6	87393	60700	58015
2	Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	10756	14950	24253	32909	53288,2	78171	52510,2	48815
3	Транспортно заготівельні витрати, тис.грн.	446,3	572,1	553,4	460,9	490,5	509,4	548,2	562,3
4	Витрати на доставку готової продукції тис.грн.	12,1	28,6	56,2	46,3	31,5	34,8	36,9	38,4
5	Витрати на утримання складських приміщень тис.грн.	198,7	215,8	225,4	234,6	235,9	237,7	228,3	234,7
6	Вартість вигот. продукції тис.грн.	12106	18828	20332	34827	54172	83076	57215	59384
7	Собівартість вигот. продукції тис.грн	10043	14833	17112	30794	50146	73554	51353	56862

8	Матеріальні затрати	6178	10237	12180	24920	49165,1	62905	29986,1	33853
9	Адміністративні витрати	1467	1951	2310	2620,7	4508	5222	5359	5191
10	Витрати на збут	65	283	391	209,8	350,4	434	602	531
11	Інші операційні витрати	1738	1567	1083	5688,5	3428,7	5894	6943	3240
12	Частка трансп.загот. витрат у собівартості реалізованої продукції	0,04149	0,03827	0,02282	0,01401	0,0092	0,006516	0,01044	0,11519
13	Частка витрат на доставку готової продукції у валовому прибутку	0,01139	0,00892	0,00461	0,00186	0,00705	0,003774	0,004505	0,004174
14	Частка витрат на утримання складських приміщень у валовому прибутку	0,1871	0,06733	0,01851	0,00944 1	0,05282	0,025775	0,027875	0,025511
15	Частка логістичних витрат у валовому прибутку від реалізації продукції	0,61874	0,25476	0,06856	0,02977	0,16969	0,084786	0,099316	0,090804
16	Частка вартості логістичних витрат у обсязі реалізованої продукції	0,0556	0,04337	0,03099	0,01963	0,01312	0,008947	0,0134	0,0144
17	Рентабельність виробничих витрат	0,09874	0,21438	0,50221	0,75724	0,08382	0,117972	0,15597	0,188467
18	Рентабельність доходу	0,08986	0,17023	0,45207	0,65945	0,07733	0,105523	0,134926	0,15858
19	Витрати на 1 кв.м	0,27034	0,29361	0,30667	0,31918	0,32095	0,323401	0,310611 2	0,31932
20	Витратомісткість	0,82959	0,78782	0,84163	0,8842	0,92568	0,885382	0,897544	0,957531
21	Матеріаловіддача	0,1719	0,31308	1	1,02366	0,09084	0,146602	0,273127	0,271763

Аналіз практики діяльності підприємства ВАТ "Красилівський машзавод" у системі логістики показав, що існуючі аналітичні методи визначення логістичних витрат не дають можливості оцінити внесок кожної структурної одиниці в загальну суму економії або підвищення цін. А це особливо важливо, коли необхідно не тільки

встановити причину виникнення додаткових витрат, але і виявити місце і можливі наслідки.

Дослідження логістичних витрат повинно виконуватися на основі достовірної облікової інформації, а це можливо лише за умови їх відособленого планування і обліку.

Ефективне управління логістичними витратами передбачає організацію дієвої системи їх контролю. Рекомендації щодо контролю над логістичними витратами полягають у таких твердженнях:

1) зусилля необхідно концентрувати на контролі витрат у місцях їх виникнення;

2) дані про різні види витрат потрібно обробляти по-різному;

3) ефективним шляхом до скорочення витрат є скорочення недоцільних видів діяльності (процедур, робіт, операцій). Спроби знизити рівень додаткових витрат рідко бувають ефективними;

4) ефективний контроль над витратами вимагає, щоб діяльність підприємства оцінювалася в цілому, при цьому потрібно мати уявлення про результати діяльності у всіх функціональних сферах логістики.

В наш час необхідно використовувати різні підходи до класифікації витрат це залежить від цілей дослідження. Так, у концепції управлінського обліку доцільно використовувати поділ логістичних витрат за елементами, фазами та місцем виникнення. Однак, переслідуючи завдання прийняття системних логістичних рішень, до уваги треба брати не тільки фактичні логістичні витрати, але також і очікувані, тобто користуватися категорією загальних логістичних витрат не у фактичному, а в глобальному вимірі. Зниження витрат повинно охоплювати весь логістичний ланцюг обслуговування заказів від виробника до споживача.

Велике значення для скорочення часу й витрат обороту має створення на основних транспортних маршрутах великих, добре оснащених складських пунктів, на яких широко використовуються пакети й піддони, завдяки чому зменшуються обсяг вантажно-розвантажувальних робіт, час і витрати на їх виконання.

Зниження витрат можна також досягти збільшуючи обсяги продажу, а саме підвищуючи якість товару, розширюючи ринки збуту продукції, впроваджувати нові пропозиції.

Тобто орієнтація на мінімізацію витрат залишається

актуальною, але за умови оптимального поєднання витрат основного та оборотного капіталу, задіяного в ринковій стратегії, і прибутку, який він дає. Звідси висновок — стратегія матеріально-технічного постачання підприємства має бути цілком підпорядкованою ринковій стратегії. Успішна реалізація цього гарантує високу рентабельність підприємства.

Таким чином, в межах логістичної системи підприємства завжди існує набір різних стратегій функціональних циклів, кожна з яких може використовуватися залежно від обставин. У конкретній ситуації слід вибирати оптимальні варіанти, які забезпечують можливості для маневрування з метою завоювання лідерства на ринку.

Мета кожного підприємства - забезпечити доставку потрібних товарів у належне місце в потрібний час і з мінімальними витратами. На жаль, логістична система не спроможна одночасно забезпечити максимальний сервіс для клієнтів та скорочення до мінімуму витрат на розподіл товару. Максимальний сервіс передбачає зберігання великих товарно-матеріальних запасів, бездоганну систему транспортування та наявність багатьох складів, а все це сприяє зростанню витрат на розподіл. Для зменшення витрат необхідні: дешева система транспортування, зберігання невеликих товарно-матеріальних запасів та наявність невеликої кількості складів.

Витрати на рух товарів нерідко пов'язані між собою обернено пропорційною залежністю:

1. Керівники експедиційно-транспортної служби віддають перевагу у всіх можливих випадках перевезенню товару залізницею, а не літаком. Це зменшує транспортні витрати підприємства. Однак через меншу швидкість руху поїздів порівняно з літаками капітал виявляється зв'язаним довше, затримуються платежі клієнтів. Крім того, це може змусити клієнтів купувати товар у конкурентів, які доставляють його за більш короткі строки.

2. Для зведення витрат до мінімуму відділ відвантаження використовує дешеві контейнери, що нерідко призводить до численних пошкоджень товару в дорозі і незадоволення ним споживачів.

3. Керівники служби товарних запасів віддають перевагу наявності невеликих товарно-матеріальних запасів, щоб скоротити витрати на їх зберігання. Однак при цьому частішають випадки, коли

товару на складі зовсім немає, зростають кількість невиконаних замовлень, обсяг канцелярської роботи; виникає потреба у виробництві незапланованих партій товару та використанні дорогих матеріалів - засобів його прискореної доставки.

Створена на підприємстві система обліку витрат виробництва і обігу повинна виділяти витрати, що виникають в процесі застосування функцій логістики, формувати інформацію про найбільші витрати і характер їх взаємодії один з одним. При дотриманні цих умов можна добитися мінімізації сукупних витрат впродовж всього логістичного ланцюга.

Логістика припускає фіксацію після операційного обліку витрат на всьому шляху руху матеріального потоку, який дозволяє використовувати показник зміни суми витрат як критерій ефективності схвалюваних рішень у сфері управління матеріальними потоками. Ефективність функціонування логістики на підприємстві визначається оптимальним співвідношенням балансу між витратами, підвищенням прибутку і рівнем якості обслуговування споживачів.

Всі витрати, виникаючі в процесі виробництва, можна розділити на дві групи: витрати на перетворення і витрати на взаємодію. Вважається, що основним чинником стратегічного успіху є виключно ринкова орієнтація — орієнтація на споживача. Проте для забезпечення стабільної рентабельності підприємства повинні правильно вибиратися і раціонально використовуватися ресурси. Така політика забезпечує підприємству найсерйозніші конкурентні переваги.

Облік витрат, пов'язаний з процесом просування ресурсів, складається з безлічі специфічних витрат, які виникають на наступних етапах:

- прийом замовлення;
- обробка замовлення;
- оформлення документів;
- комплектація замовлення;
- зберігання;
- доставка;
- транспортно-експедиторські послуги;
- виставляння рахунку.

Висновки. Витрати окремих компонентів логістики тісно взаємозв'язані між собою. Наприклад, економія на транспортних

витратах може привести до значного збільшення витрат, викликаних зростанням складських запасів, а економія на упаковці вантажів — до додаткових витрат, викликаних пошкодженням вантажів при доставці, і т.д. За певних умов можливий такий перерозподіл витрат, при якому якийсь незначне їх збільшення в одній області може дати значну економію в іншій, що приведе до зниження сумарних витрат по системі в цілому.

Традиційні методи обліку, що здійснюються на всіх етапах логістичної системи, направлені на визначення витрат по функціональних областях (постачання, транспорт, виробництво, запаси, збут) не дозволяють виділяти витрати, що виникають в ході здійснення процесу, формувати інформацію про найбільші витрати, а також про характер їх взаємодії один з одним. При традиційному обліку витрат відомо тільки в що обходиться реалізація тієї або іншої функції. А при обліку логістичних витрат на всьому шляху руху матеріального потоку виходить наочна картина формування витрат, пов'язаних з виконанням замовлення.

Список використаних джерел:

1. Економіка логістичних систем: Монографія / М. Васелевський, І. Білик, О. Дейнега, М. Довба, О.Костюк, Є. Крикавський, С. Кубів, С. Леонова, П. Малолепші, О. Мних, С. Нікшич, І. Петерський, О. Попко, І. Рикованова, Н. Савіна, Л. Сопільник, Н. Чернописька, Л. Юрченко, Л. Якимишин, Л. Янковська; За наук.ред. Є.Крикавського та С. Кубіва. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 596 с.
2. Лук'янова В.В Комп'ютерний аналіз даних: Посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 344 с.(Альма-матер).